

Kulturdepartementet

Ku2024/01101

Sveriges Radio AB:s remissyttrande över promemorian Kompletterande bestämmelser till EU:s mediefrihetsförordning (Ds 2024:28)

Inledande synpunkter

Sveriges Radio vill inledningsvis framhålla att mediefrihetsförordningen har förhandlats fram och beslutats mot bakgrund av att det i ett antal europeiska länder har skett en negativ utveckling bland annat när det gäller skydd för journalister och deras källor samt skydd för oberoende public service-medier. Syftet med förordningen är alltså att stärka skyddet och främja oberoende och mediefrihet.

Sverige har genom regleringen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen ett mycket starkt och stabilt skydd för oberoende journalistik och journalistiska källor. När det gäller europeiska public service-medier och dessas organisation och förutsättningar skiljer det sig avsevärt mellan de olika EU-länderna. Den svenska modellen för organisation, reglering och finansiering ger, som framhålls i promemorian, ett skydd för public service oberoende som uppfyller förordningens krav. Skyddet konstitueras av ett antal olika komponenter så som till exempel finansieringen och ägandeformen. Mot bakgrund av att den svenska regleringen av public service bör ses som en helhet och att syftet med förordningen är att stärka oberoendet anser Sveriges Radio att implementeringen av förordningen inte i något avseende får försvaga oberoendet.

Sveriges Radio noterar att terminologin i förordningen, och också i promemorian, i vissa avseenden för tankarna till en organisering av public service som ligger långt ifrån den svenska. Det gäller till exempel att det talas om *förordnande* av styrelseledamöter och verkställande direktör istället för att som i aktiebolagslagen ange att dessa *utses*. Begreppsanvändningen för snarast tankarna till myndighetssfären, istället för den föreliggande bolagskonstruktionen. Ett annat exempel är att när

105 10 Stockholm
Besök: Oxenstiernsgatan 20
Tel: 08-784 50 00
Fax: 08-784 15 00

Org.nr: 556419-3232
Styrelsens säte: Stockholm

det gäller Granskningsnämndens uppgifter anges att nämnden ska *övervaka* tillämpningen av artikel 5, medan det i en svensk lagkontext snarast borde benämnas att nämnden ska *utöva tillsyn*.

Sveriges Radios yttrande är koncentrerat till de delar av förslagen som rör public service och som därmed har direkt påverkan på Sveriges Radios verksamhet (kap. 8). I övrigt kommenteras vissa frågor av principiell natur.

3.2 En ny lag och förordning med kompletterande bestämmelser

Förslag: En ny lag och förordning med kompletterande bestämmelser till mediefrihetsförordningen ska införas. Ord och uttryck i den nya lagen ska ha samma betydelse som i mediefrihetsförordningen. Hänvisningarna till mediefrihetsförordningen i de kompletterande författningar som föreslås ska vara dynamiska, dvs. avse förordningens vid varje tidpunkt gällande lydelse.

Sveriges Radio delar bedömningen att kompletterande bestämmelser som specifikt rör public service-företag bör införas i den föreslagna public service-lagen.

Sveriges Radio har inga synpunkter på förslaget om att övriga kompletterande bestämmelser förs in i en ny lag och förordning.

4.1. Respekt för redaktionellt oberoende samt rätt att utöva ekonomisk verksamhet

Bedömning: Mediefrihetsförordningens reglering av rätten att utöva ekonomisk verksamhet (artikel 4.1) samt redaktionell frihet och oberoende (artikel 4.2) medför inte något behov av kompletterande bestämmelser.

Sveriges Radio delar bedömningen att mediefrihetsförordningens krav på rätten att utöva ekonomisk verksamhet samt redaktionell frihet och oberoende uppfylls genom regleringen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

4.2 Skydd för journalisters källor

Bedömning: Mediefrihetsförordningens reglering av skydd för journalisters källor (artikel 4.3–4.5) medför inte något behov av kompletterande bestämmelser.

Sveriges Radio delar bedömningen att mediegrundlagarnas reglering av meddelarfrihet, anonymitetsskydd, tystnadsplikt och efterforskningsförbud uppfyller mediefrihetsförordningens krav.

Sveriges Radio konstaterar, på samma sätt som görs i promemorian, att mediefrihetsförordningens bestämmelser är direkt tillämpliga och att dessa ska tillämpas om förordningen vid prövning av undantag från förbudet att söka efter journalistiska källor ger ett starkare skydd än vad som följer av svenska regler.

4.3.1 En databas över medieägende och anmälningsskyldighet

Förslag: Mediemyndigheten ska tillhandahålla en sådan databas som avses i artikel 6.2 i mediefrihetsförordningen. Leverantörer av medietjänster ska anmäla till tillsynsmyndigheten när de uppfyllt sin informationsskyldighet enligt artikel 6.1 i mediefrihetsförordningen. Av anmälan ska det framgå vilken information som tillgängliggjorts och var den informationen finns tillgänglig. Mediemyndigheten ska bemyndigas att utfärda närmare föreskrifter om vilka uppgifter anmälan ska innehålla och hur den ska utformas.

Sveriges Radio har inga invändningar mot förslaget om skyldighet att till tillsynsmyndigheten anmäla när och var informationsskyldigheten enligt artikel 6.1 har uppfyllts.

4.4 Medieinnehåll på mycket stora onlineplattformar

Bedömning: Mediefrihetsförordningens reglering av leverantörer av medietjänsters innehåll på mycket stora onlineplattformar (artikel 18) medför inte något behov av kompletterande bestämmelser.

Sveriges Radio har inga synpunkter på promemorians bedömning och ser positivt på förordningens intention att säkerställa att mycket stora online-plattformar inte begränsar eller avbryter tillhandahållande av innehåll från medieleverantörer.

Sveriges Radio ställer sig emellertid tveksamt till om förordningens krav är tillräckliga för att garantera allmänhetens tillgång till ett mångsidigt medieutbud. De stora bolagen äger ofta hela distributionskedjan och kan agera som "grindvakter". Sveriges Radio ser därför positivt på att den pågående distributionsutredningen har i uppdrag att se över dessa frågor.

6.2 Möjligheter att anpassa medieutbudet

Bedömning: Den rätt som mediefrihetsförordningen ger användare att ändra konfigurationen på vissa enheter och användargränssnitt samt förordningens reglering som

gäller säkerställande av visuella identiteter (artikel 20.1–20.3) är förenlig med yttrandefrihetsgrundlagen och medför inte något behov av kompletterande bestämmelser.

Sveriges Radio delar bedömningen att mediefrihetsförordningens krav på anpassning av medieutbud och visuella identiteter inte kommer i konflikt med yttrandefrihetsgrundlagen. Den bedömning som görs i promemorian är i linje med vad Sveriges Radio anförde i yttrandet över bedömningarna om möjligheterna till framhävande i Myndighetens för press, radio och tv (MPRT) rapport "Redovisning av uppdrag om vidareändningsplikt och framhävande av innehåll av allmänt intresse". Bedömningen är också av betydelse för den pågående distributionsutredningen.

8 Krav som gäller public service

8.2.1 Krav på oberoende och finansiering

Bedömning: Mediefrihetsförordningens krav på att medlemsstaterna ska säkerställa public services oberoende (artikel 5.1) och transparenta och objektiva finansieringsförfaranden (artikel 5.3) är uppfyllda genom nuvarande organisering och reglering av public service.

Sveriges Radio delar bedömningen att den svenska organisationen, regleringen och finansieringen av public service uppfyller mediefrihetsförordningens krav.

8.2.2 Bestämmelser om utnämnannde och kriterier för uppdraget som styrelseledamot och verkställande direktör

Förslag: Ett public service-företags bolagsordning ska, utöver vad som gäller enligt aktiebolagslagen, innehålla förfaranderegler för utnämnannde av styrelseledamöter och verkställande direktör samt kriterier för dessa uppdrag. Förfarandereglerna och kriterierna ska inte omfatta arbetstagarrepresentanter.

Sveriges Radio tillstyrker förslaget och instämmer i bedömningen att mediefrihetsförordningens krav på förfaranderegler och kriterier för utnämnannde av styrelseledamöter och verkställande direktör innebär att det behöver införas kompletteringar som innebär en ökad öppenhet avseende förfaranden och vissa grundläggande kriterier för uppdrag som styrelseledamot och verkställande direktör i public

service-bolagen. Enligt Sveriges Radio kan en ökad transparens i dessa avseenden leda till ett ökat förtroende för både rekryteringsprocesserna och public service-verksamheten i stort.

Den konstruktion och organisation som etablerats för de svenska public service-bolagen, med en stiftelse som ägare mellan staten och bolagen, innebär att det har skapats en buffert mellan staten och bolagens högsta ledningar (styrelse och verkställande direktör). Staten har därigenom inget direkt inflytande över tillsättningar i public service-bolagens ledningar.

Den mer detaljerade utformningen av de krav som anges i mediefrihetsförordningen för att stärka oberoendet rörande förfarande och kriterier för uppdrag som styrelseledamot och verkställande direktör bör, som föreslås i promemorian, ställas upp i bolagens bolagsordningar. Därigenom är det ytterst bolagsstyrelserna själva och bolagens ägare som tar fram och beslutar om förfarande och kriterier. På så vis bibehålls den självständighet och det oberoende som skapats genom att public service i Sverige bedrivs av stiftelseägda aktiebolag.

Förslagen i promemorian innebär att det, utöver vad som följer av aktiebolagslagens bestämmelser, i lag fastställs vad bolagsordningarna ska innehålla. De ändringar som görs ska också, enligt bolagsordningarna, underställas regeringen. Mediefrihetsförordningens bestämmelser om krav på förfaranderegler och kriterier för utnämning av styrelseledamöter och verkställande direktör går emellertid rakt in i aktiebolagslagens bestämmelser om att ägare utser styrelseledamöter och styrelse utser verkställande direktör efter vad som bedöms som de vid var tid lämpligaste företrädarna för bolaget. För att undvika politiskt inflytande över dessa aktiebolagsrättsliga grundprinciper kan det övervägas att de skrivningar som förs in i bolagsordningarna i den här frågan inte ska kräva regeringens godkännande.

8.2.3 Rättslig prövning av beslut om entledigande i förtid

Förslag: Ett beslut av bolagsstämman eller styrelsen i ett public service-företag att entlediga en styrelseledamot eller den verkställande direktören innan förordnandetiden löpt ut ska, på talan av den som entledigats, upphävas om beslutet inte uppfyller förutsättningarna i artikel 5.2 tredje stycket i mediefrihetsförordningen. Talan ska väckas vid allmän domstol inom tre månader från dagen för beslutet om entledigande. Om inte talan väcks inom den tiden är rätten att föra talan förlorad.

Sveriges Radio tillstyrker att det på det sätt som föreslås i promemorian införs en möjlighet till rättslig prövning, men ifrågasätter slutsatsen att det förutsätter ett förordnande på viss tid.

Det är en grundläggande princip i svensk aktiebolagsrätt att aktiebolagets styrelse förfogar över tillsättande och avsättande av verkställande direktör och i mediefrihetsförordningen anges inte heller specifikt att det måste vara förordnanden på en viss tid. I förordningen regleras inte hur långa förordnanden som krävs, utan det överlämnas till nationell reglering. En vd-anställning som löper tills vidare kan inte anses vara för kort för att säkra oberoendet och innebär inte att möjligheten till rättslig prövning förtas. En sådan anställningsform utgör snarare ett starkare skydd än ett visstidsförordnande eftersom ett sådant riskerar att leda till att en verkställande direktör i slutet av ett förordnande får ett försvagat mandat.

Sveriges Radio delar alltså inte promemorians slutsats att domstolsprövning av ett beslut om entledigande förutsätter att den verkställande direktörens anställning är tidsbestämd. En prövning av ett beslut om avslutande av en vd-anställning har skett i strid med artikel 5.2 eller de kriterier som ställts upp med stöd av förordningen, kan alltid prövas rättsligt på talan av en verkställande direktör som har anställts tills vidare. Även om regeringen skulle göra en annan bedömning ger beaktandesats 31 i mediefrihetsförordningen utrymme för anpassningar av mediefrihetsförordningens krav, baserade på den **associationsrättsliga** form och därtill följande principer, som valts för den nationella organiseringen av public service.

Förslaget till 5 kap 2§ i lagen om public service bör därför ändras på så sätt att orden ”i förtid” stryks ur rubriken och den inledande meningen ges följande lydelse:

”Beslut av bolagsstämman eller styrelsen i ett public service-företag att entlediga en styrelseledamot innan förordnandetiden löpt ut eller att entlediga den verkställande direktören ska, på talan av den som entledigats...”

8.2.4 Registrering enligt aktiebolagslagen av beslut om entledigande i förtid

Förslag: Ett beslut av bolagsstämman eller styrelsen i ett public service-företag om entledigande i förtid av en styrelseledamot eller den verkställande direktören som den entledigande inte längre kan föra talan mot får registreras av Bolagsverket enligt bestämmelserna i aktiebolagslagen, även om beslutet inte uppfyller förutsättningarna i artikel 5.2 tredje stycket mediefrihetsförordningen.

Sveriges Radio har inga invändningar mot förslaget i promemorian men med beaktande av vad som anförts ovan bör orden ”i förtid” tas bort i 5 kap 3 §, första meningen.

8.2.5 Övervakning av tillämpningen av artikel 5

Förslag: Granskningsnämnden för radio och tv ska årligen övervaka tillämpningen av artikel 5 i mediefrihetsförordningen och de kompletterande bestämmelser som föreslås med anledning av artikeln. Resultatet av denna övervakning ska göras tillgänglig för allmänheten. Granskningsnämnden ska få begära in de underlag och yttranden som behövs för övervakningen.

Sveriges Radio har inga invändningar mot förslaget att Granskningsnämnden utses till den myndighet som ska övervaka tillämpningen av artikel 5. Det är emellertid viktigt ur ett oberoendeperspektiv att tillsynen i första hand utgör en kontroll av att den reglering som föreskrivs i förordningen finns på plats och inte avser den specifika tillämpningen.

Sveriges Radio tillstyrker förslaget att Granskningsnämnden ska få begära in det underlag som behövs, men noterar att det på sid. 99 i promemorian anges att public service-bolagen till exempel ska kunna åläggas att redovisa hur de har hanterat utnämnan­de och entledigande av styrelseledamöter. Sveriges Radio anser att det är viktigt att Granskningsnämndens förelägganden om att lämna ut information riktas mot den som råder över informationen, d.v.s. i det fallet Förvaltningsstiftelsen.

Stockholm den 3 februari 2025

Johan Sidenmark
styrelseordförande

Cilla Benkö
verkställande direktör